

PRVA POZNATA KAVANA NA SPLITSKOJ OBALI

Prof. Danica Božić-Bužančić

Poznato je da je sedamdesetih godina XVIII stoljeća na uglu današnjeg Narodnog trga i Marulićeve ulice otvorio kavanu Horacije Turkato. Vjerojatno je to bilo ugledno i lijepo uredjeno sastajalište plemića i uglednih gradjana, jer se nalazila na trgu koji je bio centar društvenog i političkog života grada^{1/}. Oko 1781 Turkato je otvorio drugu kavanu, na Peristilu^{1a/}. Već godine 1786. otvorena je druga kavana, prva poznata na Obali. To je u stvari bila kavana i slastičarnica "bottega da caffè e da scalitera", a imala je i odjel za igračnicu^{2/}.

Kavanu je otvorio Filip Frezza, stranac, sin oficira iz Napulja. Financirao ga je Ante Giovannizio, pa zatim Andjelko Selebam. Selebam je bio Švicarac koji se nekoliko godina prije bio doselio u Split. Po svemu je vidljivo da je bio imućan, a možda je u kavanarskom zanatu bio već iskusan. Godine 1807 spomenutu je kavanu na Narodnom trgu preuzeo kavanski konzorcij "Selebam i drugovi".

Sačuvan je ugovor između dužnika i vjerovnika /Frezze i Selebama/ s inventarom predmeta koji su se nalazili u prostorijama kavane. Točan lokalitet nije zabilježen, za se samo to da je bila na Obali. Medjutim, u mapi izradjenoj poslije prvog premjera grada 1831.god. na Obali je ubilježeno nekoliko kuća vlasnosti nasljednika Nikole Selebama. U prizemlju jedne od tih, pod.br. 282/5 /čestica 2627/ naznačena je u prizemlju kavana.^{4/} To je

prostor na današnjoj Titovoj obali, uz zgradu Mliječnog restorana. I po položaju i po prezimenu vlasnika može se gotovo sigurno reći da se radilo o istoj kavani.

Vrata kavane, sigurno "na koljeno", bila su u staklu, a možda isto tako još koja vitrina, jer je vlasnik za stakla potrošio 124 lire. Jedan dio prostora je bio je pregradjen za igračnicu. Tu su bila tri stolica za igru. Vjerojatno se u toj prostoriji kartalo, jer bi za biljar bili potrebni veći stolovi. Karte nisu popisane, možda još nisu bile nabavljene. Čini se da je u Splitu bilo omiljelo kartanje, kockanje a vjerojatno i igranje bilijara. Igraće karte i lopte nabavljale su se u Senegaliji^{5/}. Samo u jednoj kući u Splitu ljekarnika Franje Ugođinija početkom XVIII stoljeća, zabilježeno je 30 svežnjeva igraćih karata^{6/}.

Izgleda da namještaj nije bio bogat. O sedam popisanih sjedalica ne znamo ništa поблише. Sigurno tu nije bilo elegancije mletačkih kavana. Kavana je bila dobro snabdjevena posudjem i prehrambenim artiklima. Vlasnik je, vidi se, htio stvoriti ugodno sastajalište Splitana, pa mu je stoga bilo potrebno i više novaca što ga je morao posuditi.

Sa šanka je navečer kavanu osvjetljavala jedna svijeća a na stolovima i vjerojatno naokolo gorjele su druge svijeće u svijećnjacima.

Tu su se mogli dobiti: kava, čaj, maskin, prošek, sladoled te razne vrsti kolača, kao i u spomenutoj kavani na Narodnom trgu. Za kuhanje kave bilo je ukupno deset posuda a samo u jednoj od tih moglo se skuhati deset kava od jednom. Čaj su kuhali u zemljanoj posudi. Šalice za kavu su bile većim dijelom od porculana. Nekoliko bočica za liker bile su kristalne.

Čini se da je sladoled u Splitu bio omiljen. Za serviranje je bilo nabavljeno trideset i šest čaša, i to u Veneciji, i četrdeset i šest žlica što srebrnih, što od bijele mjedi.

Za kavanu su se proizvodili u prvom redu klasični dalmatinski okrugli kolači, koje je vlasnik izlagao u okruglim košarama, vjerojatno na šanku, a možda i u vitrini, te "iskviti "šavojarde". Slatkiši su se pripremali s bajamama, čokoladom, pinjolima, karanfilićima, konzerviranim voćem i limunom. Jedna količina dvopeka "biscoteria" bila je u momentu popisa inventara pripremljena za Dubrovnik. To je najbolji dokaz o dobroj kvaliteti proizvoda te radnje.

Nije zabilježena posebna prostorija za radionicu, ali je popisana kopanja, limeno sudje, pale i ostalo potrebno za slastičarski zanat te posudje za proizvodnju sladoleća. Tu su se proizvodili i bomboni od prženog šećera.

U popisu su zabilježene i velike količine likera /rosolio/ i vjerojatno maraskina, u raznim fazama proizvodnje. To bi značilo da se taj liker nije proizvodio samo za kavanu nego se vjerojatno prodavao i na litre, a možda slao i u Dubrovnik i drugdje. To nije jedinstven slučaj proizvodnje likera u Splitu. God. 1731 otvorio je Petar Marchi s Pavlom Percevalom iz Venecije u Splitu na Dobriču neku tvornicu likera, zapravo maraskina. U toj kombinaciji radnja je trajala samo nekoliko mjeseci^{7/}. Da li je nastavljena s nekom trećom osobom nije poznato. U inventaru kuće Marchi, sastavljenom poslije smrti Ivana Petra, posljednjeg odvjetka te obitelji, zabilježen je velik broj većih i manjih boca te sitnih bočica "cugnette". Za neke od tih se zna da su bile za liker. To se može povezati sa spomenutom tvornicom likera. Proizvodnja likera, posebno maraskina u Splitu je posve razumljiva. U blizini su bila Poljica s

poznatim maraskama, a venecijanski proizvođači maraskina slali su u Poljica posebnog čovjeka da za njih kupuje maraske.

Nije poznato tko je sve zalazio u tu kavanu. Dok su u onu na Narodnom trgu, kako je već rečeno, sigurno najviše zalazili plemići i ugledni građani, u tu su na Obali možda zalazili i bogatiji težači, koji su uXIX stoljeću, a vjerojatno i ranije, rado šetali Obalom i sjedili u kavani. Tu su sigurno zalazili i domaći i strani trgovci da se odmore, okrijepe, a usput i sklope poslove, kao što su se poslovi sklapali pred notarom, u dućanima, ljekarnama, na trgovima i drugim javnim mjestima.

Za sada malo znamo o prvima kavanama u Splitu. Lako je moguće da su kavane u Splitu postojale već u XVII stoljeću kao što je postojala i gostionica. Split je tada bio jaka trgovačka raskrsnica s lijepo uređenim lazaretima. Tu su dolazili ljudi iz raznih krajeva, kojima bi kao i domaćina kavana dobro došla, a kavane su u Evropi bile već poznate u XVII stoljeću. Prva je otvorena u Veneciji već 1640. god.